

TO FYNSKE FUND FRA DEN YNGRE BRONZEALDER

Af *Erling Albrechtsen*

Atter har Danmarks paa Oldsager saa ufatteligt rige Jord givet et prægtigt Oldtidsfund fra sig. Saa langt fra at være udtømt synes den netop i den forløbne halve Snes Aar at have skænket os Skatte rigere end nogensinde før. Fundene saa at sige er vældet frem af Muld og Mose. Der kan her blot mindes om Ladbyeskibet, „Kimbrerborgen“ i Borremosen ved Aars, de store Bopladsfund fra Jernalderen og Vikingelejren „Trelleborg“ ved Slagelse, maaske Danmarks ypperste Oldtidsminde, og med disse Eksempler er Listen endda ikke ført op.

Fundet, hvormed der her skal berettes, er vel i Art og Omfang mere beskedent end disse arkæologiske Sensationer, men alligevel saa fortrinligt, at det bør blive alment kendt. Det stammer fra Helnæs Sogn og er et Votivfund fra yngre Bronzealders Begyndelse. Til Belysning af dette Fund og til Sammenligning vil det være hensigtsmæssigt her ogsaa at behandle et andet upubliceret og mærkeligt Fund fra samme Tidsperiode, en sluttet Række Oldsager af Bronze, som i 1881 fremdroges i Hjadstrup.

Helnæsfundet.

Søndag den 26. Marts 1939 vandrede en ung Gaardmandssøn fra Helnæs By, Peder Jakob Runge, ad Stranden ved Lille Bælt paa Vestsiden af Halvøen Helnæs. Han befandt sig neden for den stejle Strandklint ud for Gaardejer Thøsing Madsens Mark, der har Matr. Nr. 21 c, da hans Blik pludselig fangedes af noget skinnende grønt øverst oppe i Kanten af den stejle, af Vind og Vand eroderede Strandbrink. Hans Nysgerrighed var vakt, og han arbejdede sig op ad Skrænten for at se, hvad det kunde være. Han opdagede da, at

det grønne var en hel Samling Metalgenstande, staaende ca. en Meter dybt under Markfladen i et Hulrum i en større Stendynge.

Der fordres klog Besindelse og et ikke ringe Maal af Selvbeherkelse til i en saadan Situation ikke at give efter for Fristelsen til at pille, og den unge Mand kunde da heller ikke dy sig. Tingene *skulde* frem, og de *kom* frem; men desværre ikke uden at nogle af Genstandene ved den lovlig haardhændede Behandling led Mên. Derved rutschede nogle Brudstykker ned ad Skrænten og gik tabt for stedse.

Den næste Dag gik der telefonisk Bud til Apoteker P. Helweg Mikkelsen, og den kyndige og energiske Oldgransker tog omgaaende til Helnæs for at besigtige Fund og Findested. Det lykkedes dog desværre ikke Apotekeren, hverken ved dette Besøg eller ved et senere følgende, at finde de manglende Brudstykker. Disse var og blev tabte, skønt en Eftersøgning iværksattes paa Strandbredden mellem Stenene der, og skønt en Sigtning af al Jorden omkring Findestedet foretoges.¹

Om Fundets videre Skæbne kan det meddeles, at Helweg Mikkelsen købte det af Lodsejeren, mens der udbetaltes Finderen en Ducør. Siden er det blevet smukt konserveret og af Apotekeren med vanlig Rundhaandethed skænket til Stiftsmuseet i Odense.

*

*

*

Vi kan nu efter disse indledende Bemærkninger tage Fundet og dets enkelte Genstande nærmere i Øjesyn. Det bestaar af de syv Genstande, som ses afbildet paa Fig. 1. Sagerne er følgende: I midterste Række to rigt og kunstfærdigt ornamenterede Hanke- eller Øskenkar; mellem dem tre, desværre fragmenterede, skraarifledede Halsringe med

¹ Den af Apoteker Helweg Mikkelsen til Fyens Stiftsmuseum afgivne Beretning om Fundet har jeg benyttet ved min Fremstilling. Jeg skylder desuden Apotekeren megen Tak for elskværdig Tilladelse til at benytte de af ham optagne Fotografier af Fundets Genstande. Fundet har i Fyens Stiftsmuseum Inventar-numrene B 920—28.

Lukkeled, bestemte til at bæres som eet samlet Smykke. I nederste Række ses tre aabne Arm- eller Haandlede ringe og sluttelig øverst en spiralvunden Armrings med 14 Vindinger.

Det største af de to *Øskenkar*² er et overmaade smukt Stykke i sin Art. Dets rigt ornamenterede Bund ses afbildet paa Fig. 2, mens selve Formen fremgaar af Fig. 3, der forestiller det mindre, i Form dog lidet forskellige Øskenkar. Bunden er jævnt hvælvet og afsluttes foroven i en skarp Kam, hvorfra Skulderen bøjer ind og op for i en skarp Vinkel af afgrænses af den lige opstaaende Hals. Karrets største ydre Bredde er 14.5 cm, og Højden fra Bund til Halsrand andrager ca. 5.6 cm. Som Fundets øvrige Genstande er det dækket af den skønneste grønne Patina og er i Sandhed en Øjnenes Lyst. Helt uden Plet og Lyde er Karret dog ikke, idet begge de lave, rektangulære, opretstaaende Bæreøskener ulykkeligvis er afbrudt. Lydefri er derimod Bundens vidunderlige Dekoration. Med sikker Smag og øvet Øje har Bronzealdermeden indpunslet sine Ornamenter i det tykke Bronzeblik. Karbundens Flade er opdelt i tre Felter ved to fine skraaskraverede Cirkelbaand. I det inderste af Felterne ses som Midtpunkt et Motiv af 5—6 koncentriske Kredse, og med dette som Centrum er rundt om placeret seks lignende mindre Kredsfignurer, indrammet af Punktcirkler. I næste Felt ser vi dybtskaarne radiære Buer, som hver især fremhæves ved en Punktrække paa begge Sider. Og endelig fremtræder i yderste Felt Ornamentikken som et elegant og levende Baand af ti Kredsfignurer, hver med seks koncentriske Cirkler, et ejendommeligt Ornamentmotiv at møde saa sent som i yngre Bronzealder. Kredsene er indbyrdes forbundet ved en punktindrammet Linie, som fremkalder Illusionen om et løbende Spiralbaand. Vi har her et Eksempel paa den saakaldte „falske Spiral“. Yderst afsluttes Ornamentfladen af en skraariflet og indstemplet Bort.

Det er en øvet Haandværker, som har skabt denne henrivende Kunstgenstand, egnet til at vække Beundring hos Betragteren. Men

² Fyens Stiftsmuseum, Nr. B 920.

Fig. 1. Helnæsfundet. Ca. 2 : 7

ud over sin rent tekniske Dygtighed har han til sit Værks Fuldkom-
mengørelse raadet over en sikker, man fristes til at sige raffineret
Smag. Teknik og kunstnerisk Blik i en højere Enhed har skabt dette
forfinede, fladeudnyttende, lette Stykke Ornamentik.

Det andet Øskenkar,³ Fig. 3, staar i Formdannelse paa Højde med
det nys beskrevne. Det er lidt mindre, 10,2 cm i Tværmaal og 5,2
cm i Højde. Begge Øskener er fuldt bevarede. Det ser ud, som har
dette lille Kar været i betydelig længere Brug end det andet, da Fla-
derne bærer ret stærke Spor af Slid. Dets Ornamentik synes da ogsaa
at være af lidt ældre Præg. Er Karret maaske et Arvestykke? Ogsaa
dette Kar er smukt ornamenteret paa Bundfladen, som Fig. 4 viser
det. Inderst ved Midten hæver sig en let fremspringende Bukkel om-
givet af fem Kredfigurer med koncentriske Cirkler; derefter en
Række af Halvbuer, hvis Ben vender bort fra Karmidten, og yderst
sluttes Dekorationen af en bred, fint udarbejdet Kantbort dannet af
to skraaskraverede Linier og et Zigzagbaand, der adskilles af ganske
smalle, blanke Felter.

Om begge Karrene har foreløbigt, som det muligt vil være be-
mærket, den neutrale Betegnelse Hanke- eller Øskenkar været an-
vendt. Hidtil har jo Kar som disse almindeligvis gaaet under Beteg-
nelsen „Hængekar“, idet de af Oldtidsfolket skulde have været an-
vendte i ophængt, vandret Stilling som Beholdere af ikke nærmere
bestemmelig Art. Herimod taler imidlertid den Kendsgerning, at der
paa saadanne Kar kun findes to Øskener, hvad der vilde være meget
upraktisk, naar Karrene i ophængt Tilstand skulde holde Balance.
Nej, det er utvivlsomt rigtigere at kalde dem Bæltekar eller Bælte-
daaser efter deres sandsynlige Brug. Som det ses af Fig. 3, er nemlig
Øskenerne aflangt rektangulære med tilsvarende Gennembrydninger.
Ofte hører der til saadanne Kar flade Laag med en tilsvarende Øsken
paa Ydersiden. Gennem disse tre aflange Øskener har da Kvindens
Bælte været trukket. Under denne Synsvinkel kan Betegnelsen
„Hængekar“ nok gælde, men Karret har da hængt, ikke vandret,

³ Nr. B 921.

Fig. 2. Det store Øskenkar, Bunden. Ca. 5:7

men med Laaget vendt indad og den rigt forsirede, til Betragtning af andre beregnede Bundflade udad; Karret har altsaa vendt paa Højkant. Bæltedaasen har vel for Bærersken tjent som Beholder for Smykker, maaske Nødvendighedsgenstande, som skulde medføres; den har altsaa været en nyttig og uundværlig Brugsting, omend et Smykke lig i Pragt.

Vi vender os dernæst til *Halssmykket*⁴ mellem de to Bæltedaaser paa Fig. 1. Som det ses af Billedet, bestaar Smykket af tre løse Ringe,

⁴ Det har Nr. B 925—27. Den mellemste Ring Nr. 925, den øverste 926, den nederste 927.

Fig. 3. *Det lille Øskenkar. 1 : 2*

der er saaledes støbt, at den lille øverste kunde hvile paa den mellemste og denne atter paa den nederste og største. 16, 18 og 20 cm maaler de i Tværmaal og er ca. 2 cm brede. De to største Ringe har beklageligvis ved Optagelsen lidt adskillig Skade. Paa Fotografiet

ser det ud, som om kun den højre Del af midterste Ring mangler; faktisk mangler dog ogsaa Lukkeledet, da det Lukkeled, som ses paa Fotografiet paa mellemste Ring, ved Konserveringen forkert er blevet anbragt paa denne Ring, mens det i Virkeligheden hører til den nederste og største. Ved et nøje Studium af Sagerne er dette ganske klart. Det forkert anbragte Lukkeled svarer nemlig i Tykkelse nøje til nederste Rings Maal ved højre Ende. Af den største Ring mangler iøvrigt et stort Parti af venstre Side.

Et svært og iøjnefaldende Pragtsmykke er denne tredobbelte Halsring, tungt og ubekvem at bære. Men mod Tyngden har Bronzemeden vidst Raad. Han støbte ganske simpelt Ringene hule og aabne paa Undersiden, saa Vægten derved mindskedes. Ved denne Fremgangsmaade slog han tilmed to Fluor med eet Smæk, for derved sparede han jo ogsaa paa sit kostbare Raamateriale, Bronzen. Festligt har det herlige Smykke som nyt tindret i sin gyldne Glans! Og Virkningen har Kunstsmiden søgt forhøjet ved at forsyne Ringene med dybe Skraarifler, der paa øverste og nederste Ring løber i samme Retning, mens de paa Midterringen er modgaaende. Ydermere er Riflerne tre og tre tværskraverede, mens de hosliggende seks eller syv Rygge er blanke. Et let og festligt Lysspil over Fladerne er tilstræbt og opnaaedes til fulde.

Besværet med at lægge disse tykke og lidet spændstige Halsringe

om Halsen er man behændigt kommet uden om. Man forsynede nemlig hver Ring med et særligt Lukkeled, der ganske vist var af ret primitiv Art. Leddet bestaar af en 9 cm lang, trind, med omløbende Rillebaand forsynet Bronze-stang, der har en Torn eller Dup i hver Ende til Indpasning i Ringen, eller ogsaa har Leddet kun een

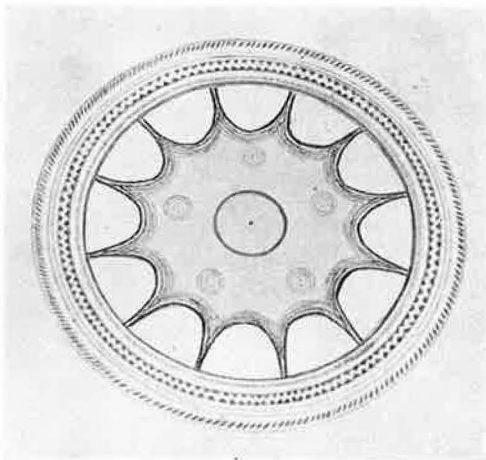

Fig. 4. Tegning, der viser Ornamentet paa det lille Øskenkars Bundflade

Dup og i modsat Ende en Hulning. Det kunde iøvrigt se ud, som om Lukkeleddene er blevet fremstillet efter Støbningen. Paa de bevarede Venstredele af to af Ringene er nemlig Lukkeleddene simpelthen brudt af, hvad der kan ses af den Omstændighed, at noget af Skraariffingen er kommet med paa Lukkeleddene. Ogsaa heraf fremgaar det i øvrigt, at Midterringens Lukkeled som før nævnt hører til den største Ring, og paa Fotografiet kan det iagttages, at Skraariffingen paa Midterringens Lukkeled gaar i modsat Retning af Ringens, men derimod passer med nederste Rings Riffing.

Ogsaa anden god Ringpynt er blevet nedlagt i Jorden sammen med Halssmykket. Paa nederste Række i Fig. 1 og paa Fig. 5 ser vi tre brede *Armringe*,⁵ en i Midten, der i ydre Tværmaal er 8,9 cm vid og 4,5 cm bred; den flankeres paa Fig. 1 af to ens og lige store Ringe af samme Art, maalende ca. 8,0 × 3,5 cm. Ringenes Arme naar ikke helt sammen, men har i hver Side to trekantede eller runde Huller, beregnet til Sammenbinding af Ringarmene ved Lidser. Langs Randene løber en let fortykket Kant. Ringenes Sider er profilerede, saa et skarpt Midtknæk afsættes, fremhævet af en lille Vulst

⁵ Nr. 922—24.

Fig. 5. De tre Armringe

med Længderiller som Prydelse. — Disse Ringe er smukt og omhyggeligt forarbejdede, omend de som Kunstværk staar væsentligt under de forud skildrede Genstande. De har været i Brug som Haandleds- eller Armringe. Den Formodning er blevet fremsat, at saadanne Ringe efter deres indre Slidmærker at dømme skulde være Ankelringe; dette er dog uvist, og indtil Gravfund, der viser Ringenes formodede Plads, underbygger denne Hypotese, faar den vist staa hen.

En anden Type *Armringer* ser vi i Ringen øverst paa Fig. 1. Denne er dannet af et spiralvundent Bronzebaand med trekantet Tværnsnit, saaledes at Baandets Ryg vender udad. Ringens Længde er 10,8 cm og Tværmaalet 7,5 cm, og Baandet har været langt nok til 14 Vindinger. Til højre dannes Afslutningen af en tynd vredet Stang, og i Ringens venstre Side i yderste Vinding er Baandet hamret tyndt og fladt ud.

*

*

*

Hermed er vi naaet Rækken af Helnæsfundets Oldsager igennem, og det er da paa Tide at betragte de nærmere Fundomstændigheder, at karakterisere Fundets Art og tillige at begrunde en Tidsansættelse.

Det blev allerede i Indledningen (S. 321) berørt, at det hele Fund var nedsat i en Stendynge. Denne laa 1,25 m under Markoverfladen,

helt ude i Randen af en stejl Strandskrænt. Apoteker Helweg Mikkelsen har lykkeligvis været i Stand til, paa Grundlag at den unge Runges Oplysninger, at optage en udførlig og nøjagtig Beskrivelse af Maaden, hvorpaa Tingene var nedlagt. Fundopstillingen er rekonstrueret paa Fig. 6. Nederst paa en Sten stod det øverste Hankekar med Aabningen opad, og ned i Bunden af

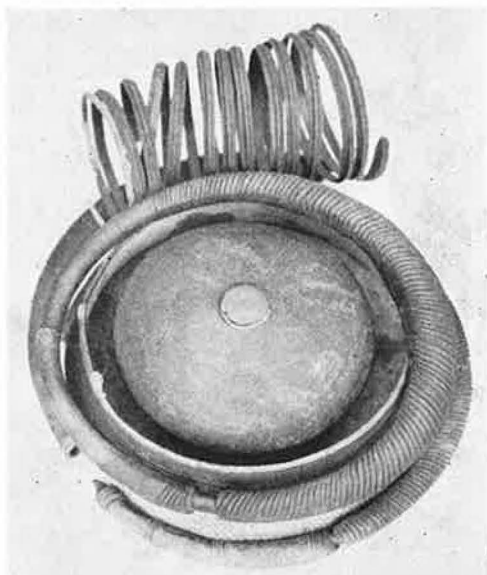

Fig. 6. Den rekonstruerede Fundopstilling

dette Hankekar var de tre Armringe stillet paa Højkant inden i hverandre. Armringene var dækket af det lille Hankekar, der var anbragt over og omkring disse med Bunden opad. Omkring det store Hængeskers øverste Del laa de tre Halsringe, den største nederst, den mindste øverst, og endelig var Spiralarmsringen anbragt bagtil — ind mod Land — halvt oven paa det store Hankekar, halvt oven paa Halsringene.

Sammenholder vi de her anførte Fundomstændigheder med selve Sammensætningen af Oldsagerne i Fundet, er det aabenbart, at vi her har en saakaldt *Votivgave* for os, d. v. s. et Offer nedlagt til Guderne som Bøn eller Tak. Og videre: det er en Kvinde, der har bragt Guddommen sin kosteligste Ejendom som Offer. Alle Tingene er jo Kvindens typiske Brugsgenstande. De to Bæltedaaser er Datidens Form for „Citybag“. De tredobbelte Halsringe, de manchetformede Haandlede-ringe og Spiralarmsringen, bares kun af Kvinder. Tager vi nu Fantasi til Hjælp, da tegner sig for os det rørende Billede af en Kvinde, der i Løn frembærer sin ydmyge Tak eller Bøn til

Guddommen. Hvilken Guddom, hun henvender sig til, kan ikke vides, vi kan kun ane det.

Det her foreliggende Eksempel paa Offer til et guddommeligt Væsen er ingenlunde et isoleret Enkelttilfælde, men Henlægning af personlige Ejendele som Offer til Guderne er en udbredt og almindelig Skik Oldtiden igennem. Ikke mindst Bronzealderen — og navnlig da den fynske — har ydet en Rigdom af kostelige Fund af lignende Art som Helnæsfundet. Som allerede nævnt henhører dette Votivfund under den yngre Bronzealder, og dets Oldsager yder os en god Mulighed for en endnu nærmere Bestemmelse. De peger hen paa den første af de tre Underperioder, i hvilke yngre Bronezalder er delt, d. v. s. den Periode, der i Sophus Müllers Inddeling af den ældre og yngre Bronzealder kaldes 7. Periode. Uden at der skal gaas i Detaljer i en nærmere Paavisning heraf, kan det blot bemærkes, at de to Bæltekars Ornamentik henfører dem til denne Periode. Ligeledes er de tre massive Armringe i den foreliggende Form begrænset til samme Tidsafsnit. Ogsaa de svære Halssmykker hører til 7. Periode og gaar sjældent længere ned i Tiden. Spiralarmringen endelig, er derimod næppe saa nøje tidsbestemmelig som de øvrige Genstande i Fundet.

For Fundet som Helhed maa det da fastslaas, at det hører til 7. Periode, og vil man i Tal anskueliggøre sig Tidspunktet, da slaar det næppe meget fejl, naar man henfører Nedlæggelsen af Oldsagerne i Jorden til ca. 800 før Kristus.

Hjadstrupfundet.

Det andet Fund, til hvis Beskrivelse vi nu gaar over, er som Helnæsfundet et stort Fund, rigt af Indhold, men afviger, som det skal ses, i flere Henseender fra dette. Siden 1881 har det været i Fyns Stiftsmuseums Besiddelse og har Inventarnumrene 3342—3407. — Det er i sin Helhed afbildet paa Fig. 7.

Desværre haves der ikke som ved Helnæsfundet gode og paalidelige Oplysninger om de Forhold, hvorunder det fremdroges. Beret-

ningen er andenhaands, og hvad der i Dag vides, grunder sig paa den korte Notits i Stiftsmuseets Inventarprotokol fra 1881. Fundet er indført af Etatsraad G. Lotze og som saa mange andre i Museet beroende Ting gavmildt skænket af ham. Fyns Stiftsmuseum har som intet andet Provinsmuseum kunnet glæde sig ved rundhaandede Givere. Meddelelsen lyder i sin Korthed saaledes: „Samtlige Sager har muligens været lagte i den eller de Urner, hvoraf Brudstykker findes, og fandtes det hele i en lav Høj paa Gaardejer Rasmus Pedersens Mark i Hjadstrup Matr. Nr. 12.“

Disse Oplysninger er jo bortset fra Stedsangivelsen ret usikre og er tilmed kun middelbart kommet Lotze i Hænde, idet han købte Fundet af daværende Antikvitethandler Hans Jensen.

Stedsangivelsens Rigtighed er der ikke nogen Grund til at tvivle paa. At dernæst Fundet skulde være nedlagt i en Urne, lyder ogsaa meget sandsynligt og er i Overensstemmelse med tilsvarende Fund andetsteds fra. Desværre kan det af de bevarede fire Lerkarskaar ikke ses, om Oldsagerne engang har ligget i det hele Kar. De oksyderende Bronzesager afsætter nemlig Ir paa Indersiden af Lerkarret; men ingen saadanne Spor saas her. Derimod er det ikke meget troligt, at Fundet er blevet nedsat i en egentlig Gravhøj. Det er som Helnæsfundet utvivlsomt nedlagt i Jorden uden tilknyttet Jordfæstelse. Muligvis er der da her Tale om en Forveksling med en naturlig mindre Højning i Jordsmonnet.

Er Oplysningerne end magre og ikke udførlige, som ønskeligt var, saa er Fundet til Gengæld interessant baade ved sin Art og sin Rigdom paa Genstande. Det tæller ikke mindre end 62 Metalstykker repræsenterende et broget Vaaben-, Redskabs- og Smykkeinventar. De Oldsager, vi møder i Hjadstrupfundet, har ikke den Skønhed, den Monumentalitet i Formgivningen, den kunstneriske Finesse i Ornamentet, der udmærkede Helnæsfundet; men paa faa Undtagelser nær er de uanseligere Ting og fremtræder tilmed kun som større eller mindre Brudstykker. Et Faatal er dog sammenhørende og kan sammensættes til hele Ting. Paa Fig. 7 ses saaledes to Sværdklinger

af Bronze, den ene sammensat af syv Brudstykker, den anden af fire. Ganske hel og uskadt er en stor og statelig, spiralvunden Bronzearmring (Fig. 7). Velbevaret er yderligere en lille køn, delvist ornamenteret Haandlebsring (Fig. 8, 6) massivt støbt. Bortset fra disse fire Genstande findes Resten kun i Brudstykker og uden at kunne sammensættes til hele Sager.

For Overblikkets Skyld vil det være hensigtsmæssigt kort at gennemgaa Hjadstrupfundets enkelte Genstande. Vi begynder med de hele Sager og dem, der af Brudstykkerne har kunnet sammensættes til en Helhed.

Klingen af et *Bronzesværd* med en delvist afbrudt Grebspids, hvorpaa det nu forsvundne Fæste har siddet fastgjort. Det er 75 cm langt. Ned langs Klingens Midte løber en skarp, fladvinklet Ryg; Klingen er øverst udadbøjet og dér 4,5 cm bred. I Oldtiden brudt i syv Stykker.

En lignende *Sværdklinge* med hele Grebspidsen bevaret, mens selve Klingespidsen mangler. Længden er 57 cm. Langs Klingens Midte en skarp Ryg. I fire Stykker.

En 42 cm lang *Spiralarmring* med 20 Vindinger. Dens ydre Tværmaal er 11,5 cm. Ringen er vunden af et meget langt, skarprygget Bronzebaand, der i begge Ender er fladt udhamret i en Afslutning, nærmest formet som et langt, smalt Lavrbærblad. Det er et anseligt Stykke og har været baaret som Prydelse af en Kvinde.

En *Haandlebsring* med ovalt Tværnit, se Fig. 8, 6. Dens største ydre Tværmaal er 7,5 cm. Ringarmene er sammenstøbte i en tyk Knop, hvori to dybe Furer i Omløbsretningen. Nærmest Knoppen paa begge Sider findes der omløbende indpunslede Baand og Felter med Skraaskravering i en Slags Sildebensmønster. Ogsaa denne Ring har været et Kvindesmykke.

Foruden disse hele eller sammensættelige Oldsager findes dernæst mangfoldige Brudstykker omfattende en broget Samling Genstande, dels Vaaben, dels Redskaber fra det praktiske Liv. Yderligere findes der Smykkesager og endelig et Antal Fragmenter af ubestemmelig Art.

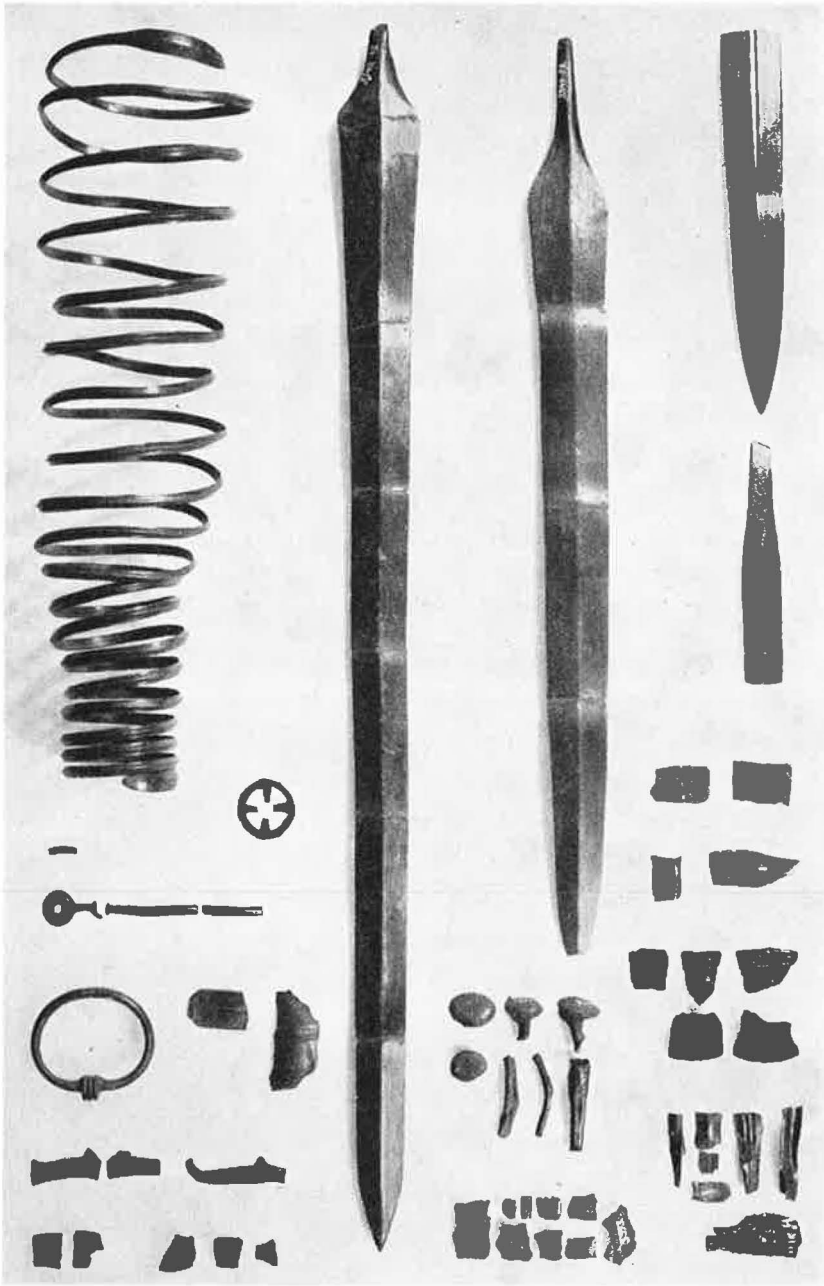

Fig. 7. Hjadstrupfundet. Ca. 2:9

Vaabnene er repræsenterede ved fire Smaastykker af *Sværdklinger* lignende de før beskrevne (Fig. 7, højre Side). Desuden af fem Fragmenter af *Bronzecelte*, denne almindelig anvendte, fremmede Betegnelse for Huløkser, Økser, der var støbte saaledes, at de kunde presses fast ind over Spidsen af et vinkelbøjet Træ- eller Benskaf, se Fig. 8, 1.

Ikke et Vaaben, men henhørende under det praktiske Livs Brugs- genstande, er det 5,5 cm lange Brudstykke af en *Kniv* med Greb- spids. Nær Grebspidsen ses, Fig. 8, 4, et lille aflangt Hul, hvorigen- nem en Snor til Træ- eller Benskaflets Fastsurring har været ført. Kniven er et lille prunkløst Stykke, et nyttigt Redskab i det daglige, men derfor uden Ornament, helt forskelligt fra de Luksus- eller Pynteknive⁷ med rig Ornamentering, som almindeligt træffes i den yngre Bronezalder. En anden Art Knive, brugt i Dagliglivet, ses for- øvrigt i det lille Brudstykke Fig. 8, 5; kun en bøjet Stump Bronze- blik er tilbage, men nok til at vise en anden og sjældnere Type Knive, Kniven med Skafrøret. Dog er det paa Grundlag af dette lille Frag- ment ikke muligt med Sikkerhed at sige, at det er af en Kniv; det kan ogsaa høre til Skaftdøllen af en Mejsel, for dette Redskab skæfte- des undertiden paa samme Maade som Knivene med Skafrør.

Ogsaa direkte Mindelser om Arbejdsprocessen i selve det ædle Smedehaandværk er for Haanden i de syv Stykker Raametal, der ses paa Fig. 8, 12. De fire af dem er uformelige *Støbeknolde*, bevaret som da Metallet stivnede i Støbeformen; de tre andre er fra Formens Støbekanaler og Tilløbsrender.

Landbrugets Redskaber møder vi i fem Brudstykker af to *Korn- segle*, Fig. 8, 8, den korte, krumme og kraftige Kniv, der var største Delen af Oldtidens eneste Mejeredskab, idet Leen først kendes fra Folkevandringstidens store Mosefund. I Form noget mindende om Kornseglen er *Saven*, der paa Fig. 8,7 ses i tre Brudstykker. Savene tildannedes af et tyndt, krumt Bronzeblad, hvis Inderside forsynedes med fine Savtænder. Den konvekse Rygside har derimod tre til fire

⁷ Se f. Eks. „Fynske Aarbøger“ 1939: Sarupfundet.

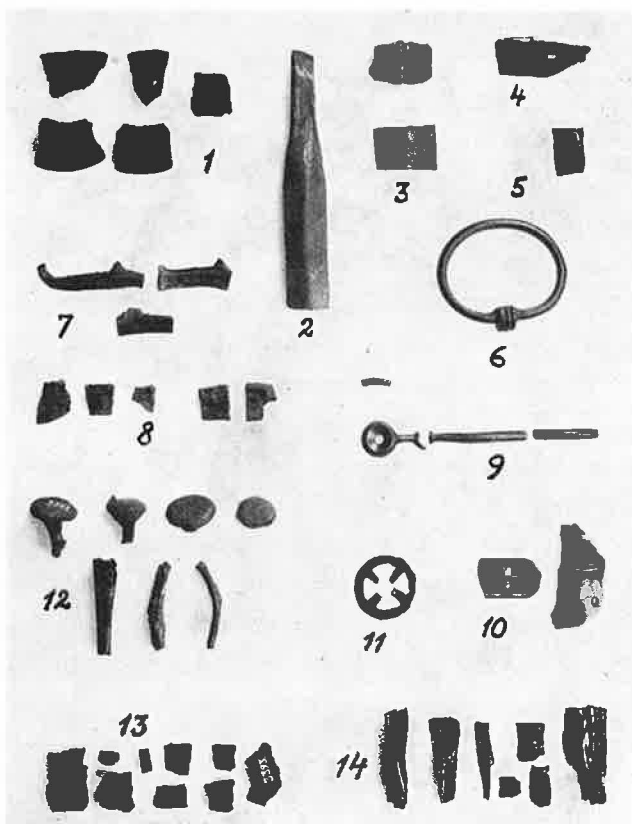

Fig. 8. Hjadstrupfundets Smaagenstande. 1. Celte. 2. Overdelen af Sværd med Grebspids. 3. Brudstykker af 2 Sværd. 4. og 5. Brudstykker af 2 Knive. 6. Haandledsring. 7. Sæve. 8. Segle. 9. Fire Stykker af Bøjlenaal. 10. To Armringer. 11. Hjulformet Hoved af en Smykkenaal. 12. Støbeknolde m. m. 13. Ubestemmelige Brudstykker. 14. Bronzeblik. Ca. 1 : 5.

skarpe Tappe, som indpressedes i et særlig tilskaaret Haandgreb. Blandt Smykkesagerne er allerede nævnt Spiralarmringen og Haandledsringen, der optoges i hel Tilstand. Andre Smykkegenstande fandtes som Brudstykker, deriblandt to massive Armringer af samme Art som Helnæsfundets. Den ene er 2,3 cm bred, den anden derimod 6,2 cm. Begge er ornamenterede, den største med smukke, skraa-skraverede Felter, indrammet af Punktrækker, se Fig. 8, 10.

Blandt Hjadstrupfundets Smykkegenstande findes en ejendomme-

lig og temmelig sjælden Naal, Naalen, hvis Hoved har Form af et Hjul med fire Eger. Dette Hjul er i Virkeligheden det hellige Soltegn. Solhjulet findes som bekendt hyppigt anvendt som Ornamentmotiv i Bronzealderens Figurfremstilling, navnlig paa Helleristningerne. Paa Fig. 8, 11 ser vi Hovedet af en saadan Naal. Stilken mangler. Ogsaa *Bøjlenaalene*, Datidens „Sikkerhedsnaale“, er repræsenteret, ikke i Nutidens tørre, kunstløse Form, men som en kraftig, storliniet og omhyggeligt udarbejdet Kunstgenstand, der i yngre Bronzealder hyppigt antog en Form, nærmest mindende om Omridset af et Par Brillor: to brede, cirkelrunde Plader, der forbandtes ved en bøjet, ret svær Naal. Af saadan Form er Bøjlenaalen i Fundet (Fig. 8, 9); men rigtignok er ikke ret meget bevaret, kun tre Stykker af Naalens Stilk og lidt af Randen til den ene Cirkelplade.

Hermed er vi naaet Rækken af Hjadstrupfundets Oldsager igennem. Tilbage staar kun for Fuldstændigheds Skyld at nævne 17 Stykker af ubestemmelig Art: Af disse bestaar syv Stykker af tyndt Bronzeblik, mulig Resterne af Armringe; de øvrige ti unddrager sig enhver nærmere Bestemmelse. Se Fig. 8, 13 og 14.

*

*

*

Naar der nu spørges: Fra hvilken Tid hidrører Hjadstrupfundet? Kan dette Spørgsmaal besvares med samme Sikkerhed og Nøjagtighed, som da Talen var om Helnæsfundet? saa maa der hertil svares, at Hjadstrupfundets Oldsager ikke giver os Mulighed for saa snæver en Datering som den, der opstilledes for Helnæsfundet. Der er imidlertid ingen Tvivl om, at Hjadstrupfundet hører til yngre Bronzealder; men til en enkelt af dennes tre Perioder er det næppe med fuld Sikkerhed muligt at henføre det. Og Tidsbestemmelsen vanskeliggøres ved, at Tingene foreligger i Brudstykker for de flestes Vedkommende. Visse af Genstandene synes ganske vist at pege mod den første (Sophus Müllers 7. Periode). Dette gælder saaledes Haandletringen, de to massive Armringe og Bøjlenaalen. Men i øvrigt kan Flertallet af baade hele Sager og Brudstykker ikke siges at være karak-

teristisk for en enkelt af de tre Perioder, men dækker over i alt Fald de to første. Til samme Resultat føres vi af et Moment af negativ Art, idet det er sikkert, at til Bronzealderens Slutningsperiode hører Fundet ikke. Ikke en eneste af Oldsagerne er karakteristisk for denne. Nærmere kan Sagen ikke kommes, og vi maa altsaa lade os nøje med at fastslaa, at Hjadstrupfundet hører til den yngre Bronzealders Begyndelse eller Midte, hvilket atter vil sige, at det er nedlagt engang mellem Aar 800 og 600 f. Kr., altsaa omtrent samtidig med Helnæsfundet.

Sammenligner man nu disse to hver for sig fortrinlige og, som det skal ses, karakteristiske Fund med hinanden, vil det findes, at de frembyder Punkter baade af Lighed og af Forskel. De har som Fællestræk, at de begge er nedlagt i Jorden øjensynlig uden Forbindelse med Jordfæstelse, det ene utvivlsomt som Votivgave. Men Forskellene er ogsaa lette at faa Øje paa. Helnæsfundets Genstande havde et samlet Præg over sig, udgjorde et sluttet Hele, idet det jo blev vist, at det var et samlet Sæt Ejendele, der her var henlagt som Offer til en Guddom. Og den ofrende var en Kvinde. Helt anderledes med Hjadstrupfundet. Mens Helnæsfundets Genstande var skønne Bronzer af udsøgt Arbejde, møder vi i Hjadstrupfundets Oldsager enkelte udmærkede, men flest andenklasses Sager, Flertallet tilmed i mange Brudstykker, som ikke kan sammensættes til et Hele. Og Inventaret er højst broget; der findes Vaaben, Arbejdsredskaber, Smykkesager, støbetekniske Levn, Mands- og Kvindesager mellem hinanden. Inventaret bærer altsaa ikke som Helnæsfundet noget sluttet Præg til Skue.

De Spørgsmaal melder sig da naturligt: Hvem har nedlagt Hjadstrupfundets Oldsager? Og hvorfor er de blevet nedlagte? Det første Spørgsmaal besvares bedst gennem Belysning af det andet. Er det et Offer til Guderne? Neppe. Vi har set, at Oldtidsmennesket, naar det ønskede at træde i Forbindelse med Guddommen, for at give sin Bøn Vægt ofrede sit bedste, sine kæreste Bruggenstande, hvad der faldt det sværest at skille sig af med. Og derved faar Fundindholdet en samlet Karakter. Kvinden ofrer sine Smykker, Manden sine Vaaben og Arbejdsredskaber. Men ikke saa ved Hjadstrupfundet. Genstan-

dene er af den mest brogede Art og har neppe været det bedste, der af Nedlaggeren kunde præsteres, naar Forbindelsen med de usynlige Magter skulde sluttes, og navnlig er Forekomsten af de mange Brudstykker paafaldende. Kredsen af Oldsager har ikke Votivgavens sluttede Karakter.

Nej, Tanken om en Votivgave faar staa hen; men derfor lades vi ikke uden Mulighed for at besvare det stillede Spørgsmaal. Man kunde jo ogsaa tænke sig en Henlægning foregaaet, uden at just Hensigten var den at give Afkald paa Tingene. Hvad om nu Bronzetingene er nedlagte som et midlertidigt Depot, som det var Hensigten at optage igen, naar det ønskedes? Til andre Tider er det jo set, at Menneskene har betroet Jorden deres Værdigenstande midlertidigt. I Ufredstider var det naturligt at overlade Kostbarheder til Jorden som det sikreste Gemmested. Men let kunde det da ske, at Ejermanen blev forhindret i at hæve sin Skat, og Jorden gemte videre paa sin Hemmelighed, til en Tilfældighed atter bragte de gamle Ting for Dagens Lys. Saaledes er det utvivlsomt gaaet til med Bronzetingene fra Hjadstrup. De mange Genstande har alene som Raametal repræsenteret en stor Værdi. De har været Hovedparten af en Mands Ejendom, og det har været ham om at gøre at sikre den. Og hermed staar vi ved Besvarelsen af Spørgsmaalet om, hvem der har nedlagt Tingene. Nedlaggeren er efter al Sandsynlighed en Bronzestøber eller Kunstsmid, som engang i yngre Bronzealder boede i Nordfyn, i Hjadstrupegnen, og forsynede den lokale Befolkning med dens Behov af Brugsgenstande og Smykkesager i Metal. Dermed har vi ogsaa Forklaringen paa Genstandenes blandede Karakter, Mands- og Kvinde-sager, Brugs- og Luksussager mellem hinanden. Staaende over for denne brogede Mangfoldighed nødes vi til at yde Manden en *cadeau*: en dygtig og alsidig Haandværker har han været, sikkert beherskende sit Haandværk og i Stand til at honorere alle ærede Kunders forskelligartede Krav! Tydeligt understreges sluttelig Formodningens Rigtighed af den Kendsgerning, at der findes Støbeknolde og lignende direkte Mindelser om Bronzesmedens Gerning.

I yngre Bronzealder var, som i andre Tidsafsnit af Oldtiden, den Skik almindelig at foretage Henlægninger i Jorden af Værdigenstande. Henlægningerne deler man i to Grupper: Votivfund og Depotfund. Med Votivgaven tilsigtede Oldtidsmennesket en Træden i Forbindelse med oversanselige Magter; Henlægningen var altsaa af religiøs Karakter. Depotfundet derimod repræsenterer en nødtvungen Nedlægning af Gods i vanskelige Tider, ligesom Bortgemning af Godset selvfølgelig ogsaa kunde ske, naar Ejermændene i andre Tilfælde fandt dette hensigtsmæssigt. Ved saadan Fremfærd tilsigtedes altsaa en Sikring af personlig Ejendom. Oftest er det ikke vanskeligt at sondre de to Grupper fra hinanden; men Grænsetilfælde kan dog forekomme, hvor det er svært at afgøre, om vi har den ene eller den anden Art af Fund for os. Helnæsfundet og Hjadstrupfundet er hvert for sig fuldgyldige Repræsentanter for de to Fundgrupper.

Det er med megen Tilfredshed, at Fyns Stiftsmuseum ser to saa ypperlige Fund mellem sine øvrige Skatte. Et arkæologisk Museums Betydning vokser jo derved, at Rækken af Fund til Stadighed øges, saa Oldtidens vekslende Kulturperioder saa fyldigt som muligt aftegner sig paa Baggrund af Montrernes Fundrækker. Det er en af et Museums vigtige Opgaver til Stadighed at være virksom for, at saadan Vækst foregaar. Dets Opgave er ikke alene den passivt at tage imod og registrere, hvad der indkommer af Sager, men ikke mindst maa det aktivt virke i Marken, naar i Mulden Oldtidens Levn afslører sig. Til Udførelsen af denne Opgave beder Stiftsmuseet om alle interesseredes Hjælp. En Henviisning, en kort Meddelelse, er nok. Mange Fund vilde kunne frelses fra Tilintetgørelse, naar Arbejdet ved en paatruffet Oldtidsgrav standses, før Skade er sket. Stiftsmuseets Folk har Graveret og er altid villige til at komme til Stede for at foretage *den* omhyggelige Undersøgelse, som er fornøden, for at det fulde kulturhistoriske Udbytte i det foreliggende Tilfælde kan naas. Og, kan det tilføjes, det bør være enhver Opgave ved saadan Bistand at medvirke til Sikringen og Væksten af den Arv, som en fjern Fortid gav os alle at forvalte.